

ДЖОН БРАНЪР
КОНЯТ ПАСЕ В МАКОВОТО
ПОЛЕ

Превод от английски: Любомир Стоилов, 1978

chitanka.info

— Добро утро, докторе! — поздрави младата регистраторка влезлия във вестибюла на „Паре поликлиник“.

— Добро утро, мила! — промърмори в отговор доктор Каспър Мински, насочвайки се с широки крачки към своя кабинет.

До идването на първия пациент имаше още няколко минути и докторът си поръча чашка кафе, която веднага се появи от монтирания върху бюрото му прибор за обслужване и след това включи телефакса, като натисна копчето на „последните новини“. От отвора на телефакса веднага изпълзя хартиена лента с новостите от всички краища на Земята, Марс, орбиталната станция на Венера, колониите на астероидите и дори от луните на далечния Юпитер. Сърбайки кафето си, докторът започна да преглежда текста.

И в този миг той престана да вижда света в розово.

Още първият ред от информацията гласеше: назрява сериозна криза, която е толкова сериозна, че може да избухне веднага. Авторът на статията намекваше именно за това. Днес, в шест часа сутринта по лондонско време, президентът на Марс, избран от двата милиона колонисти на планетата, беше извикал посланика на Земята и му предложил да напусне територията на Червената планета със следващия космоплан. Това означаваше, че Марс прекъсва дипломатическите си отношения със Земята. Президентът беше заявил: ако Земята не изпрати официални извинения и 50 милиона междупланетни кредити, посланика ще последват всички намиращи се на Марс земни граждани.

Интересно, помисли си доктор Мински, какво би могло да предизвика подобен скандал? Та нали колонията на Марс съществува вече тридесет години и никога не е имало такъв конфликт.

Той прочете още два пъти информацията на телефакса — дали не е пропуснал нещо, — но не намери ключ към обяснение на загадката. В този момент нещо щракна и се дочу слабо позвъняване — така телефаксът съобщаваше за пристигането на външна кореспонденция. Доктор Мински въздъхна и протегна ръка към появилия се в отвора на машината хартиен език. Разбира се, телефаксът беше хубаво нещо, защото обикновеното изпращане на писма по пощата заема много повече време, но в замяна на това по-рано всяко писмо имаше свой облик и индивидуалност. Сега обаче всичко беше унифицирано и подредено като...

Но какво е това? Това е съвсем необикновено писмо! То беше изпратено по междупланетен лъч и значи авторът му се намира някъде в Космоса на милиони и милиони мили оттук. В ъгъла на писмото имаше цифров код, от който следваше, че писмото е дошло от Марс. От Марс?

— Но аз не познавам никого на Марс — възкликна неволно докторът.

Що се отнася до текста... докторът го прочете два пъти и втория път дори на глас. Дали не му се присънва нещо?

„Големият и тромав кон пасе сред полето с бледосини макове.“

Няколко мига докторът смаяно гледаше листа, но след това вниманието му бе привлечено от някакъв звук в приемната — както винаги той беше оставил вратата леко открената. С това той подсказваше, че в случай на остра необходимост пациентът може да бъде приет и преди девет часа.

Сега от съседната стая се разнасяше плач — плачеше момченце на 5–6 години.

Като остави настрана тайнственото послание, докторът скочи и се приближи към вратата. Когато надзърна, той видя своята стара пациентка мисис Бауън и нейното осиновено дете Тими. Тя и мъжът ѝ го бяха осиновили, когато научиха, че е по-добре да нямат собствени деца.

— Здравейте, докторе! — стана мисис Бауън от креслото. — Извинете, че ми се налага да ви безпокоя, но на бедния Тими тази нощ му се присъни много страшен сън и затова...

— Излишно е да се извинявате, мисис Бауън — спря я докторът, вдигайки слабата си ръка. — Да влезем в кабинета и да видим с какво мога да помогна.

Уви, с малко, тъжно призна на себе си доктор Мински, когато вратата се затвори зад мисис Бауън и детето. Тими беше намерен на улицата на 2 и половина години, когато още не можеше да каже името си. Не бяха намерени каквито и да било следи от неговите родители. Мистър и мисис Бауън бяха добри и отзивчиви хора, така че докторът дори за секунда не се усъмни, че те нямат никаква вина за измъчващите детето кошмари. Но нали и по време на сън човешкият мозък може да проникне и в най-отдалечените кътчета на паметта и да раздвижи някои дълбоки и никога не идвали наяве спомени. През деня

мозъкът събира маса нови сведения и впечатления, а през нощта той почива, като ги разпределя по...

Телефонът иззвъня и докторът машинално погледна екрана. Като трепна леко, той стана от въртящото се кресло. Неразбираемото сутрешно писмо от Марс беше абсолютно излетяло от главата му, но сега, ако се вярва на запалените върху екрана на видеофона думи, го търсеха от Станцията за орбитална връзка, разположена на спътника, през който минаваха всички сигнали, изпращани от населените планети на Слънчевата система. Виж, това беше нещо!

Какво пък, помисли си докторът, вероятно сега ще стане ясно защо е получил това толкова загадъчно послание. Като надзърна бързо в приемната и се убеди, че там няма пациенти, нуждаещи се от бърза помощ, той включи видеофона.

На екрана се появи млад човек с изтощено лице. Под очите му имаше черни кръгове, сякаш не е спал през нощта.

— Доктор Мински? — запита той.

— Да, аз съм.

— Казвам се Онорио Блаз и съм сътрудник на Станцията за орбитална връзка. Извинете за безпокойството, но искам да ви задам един въпрос. Не сте ли получавали наскоро писмо от Космоса?

— Получих само преди няколко минути. Ето го, то е на бюрото ми. А в какво се състои работата?

— В него има ли някакъв смисъл?

Доктор Мински изненадано премигна.

— Честно казано, мистър Блаз, не. Но защо ме питате за това?

— Моля да ми повярвате, докторе, че работата е много важна и крайно сročна. Така че просто нямам право да губя време за подробности. Моля ви, прочетете ми какво е написано в писмото. И освен това откъде е изпратено.

Смръщил гъстите си вежди, доктор Мински изпълни молбата.

— Ясно — измърмори Блаз. — Смятате ли, че някой би могъл да ви изпрати от Марс такова съобщение?

— Не. Аз въобще нямам никакви познати на Марс. А вие какво, очевидно имате неприятности?

— Неприятности! Докторе, вие дори наполовина не можете да си представите какво става в момента! Ние се намираме на границата на междупланетна война — ето какво става сега!

— Какво? Аз прочетох днес за кризата и няма това е толкова сериозно?

— По начало това беше само типично за президента на Марс гневно избухване и нищо повече. В края на краищата той може да бъде разбран — в една сложна ситуация нервите на всекиго могат да изневерят. Вие знаете, че техните проблеми им стигат: ту с този нов купол в Сън Лейк Сити, ту поради бактерии измира цялата им реколта от водорасли, а освен това и зимата през изминалата година беше ужасна. Но вие сте чували за всичко това — той махна неопределено с ръка. — Разбира се, те там всички треперят за своята независимост и в това няма нищо изненадващо, тъй като те доброволно са емигрирали, прехвърляйки се в един свят, който не е много подходящ за хора. През последната седмица лъчите за съобщения буквално се пръскаха от изобилие на съобщения — умиротворяващи, успокояващи, смекчаващи и примиряващи — и всичко това се строполи като гръм. Тази сутрин посланикът на Земята в буквалния смисъл на думата е бил изхвърлен от кабинета на президента. Нима може мълчаливо да се преглътне подобно нещо, още повече, щом става дума за дипломат?

— Да, но какво отношение има това към... — доктор Мински погледна към хартията пред себе си — ... „тромавия кон в маковото поле“?

— Ами, никакво. Но изглежда, че цялата тази бъркотия започна с едно странно послание, чийто източник не ни се удава да открием. В това послание — ако се вярва на правителството на Марс — се съобщава, че предложението на Земята да окаже на марсовите колонисти помощ за преодоляването на временните трудности не е нищо друго освен част от заговор. Идеята на този заговор била проста — да се възстанови марсовото подчинение на Земята и да се лишат колонистите от завоюваната с толкова труд независимост.

— И това не е единственото послание — заинтересовано запита доктор Мински, — чийто източник не ви е ясен?

— Не е единственото. Те идват с десетки, а нали на нас не ни става известно за всички, така че може би те са стотици. За щастие посланията, които засякохме, по един или друг начин напомнят на полученото от вас — това са или откъслеци от разговор, или поетични редове, или направо някакви глупости. Но цялата работа е там, че подобни съобщения не би трябвало да има! Нали ние тук на Станцията

за орбитална връзка осъществяваме връзката между всички заселени планети в Слънчевата система и контролираме всички междуконтинентални сигнали, минаващи през свързочния спътник, тъй като да се предават сигнали дори на другата страна на планетата става много по-лесно през Космоса. Нашите съоръжения са най-новите; компютрите ни са най-съвременните и най-сложните, почти сами мислят!... Те се справят прекрасно с милиони преминаващи през спътника сигнали и изведнъж, ни в клин, ни в ръкав... Виджте моля ви, какво послание е получил един човек в Ню Джърси: „Угроза и смърт, огън и вода, всичко, което е построено, ще се стромоляса завинаги.“ А ето какво е получил един чилиец — на испански, разбира се, но аз имам превода му: „Пустинните пътеки на Космоса лежат далече от дома ми, но скоро всичко ще се промени...“ Някога слушали ли сте подобна глупост?

— Ами... — доктор Мински се покашля. — Чувал съм, и то доста често. В края на краищата зад раменете ми са петдесет години лечебна практика и за това време съм видял различни пациенти, налагало ми се е да се боря и с халюцинации и други заболявания на главния мозък.

— А сега моля да ме извините, докторе. Трябва да проверя още осем или десет такива съобщения.

— Разбира се, разбира се, извинете, че ви забавих — каза доктор Мински и връзката прекъсна.

Към десет и половина докторът вече беше свършил да приема и преди да започне визитация на лежащо болните, реши да се порови малко в литературата за сънуването. Искаше му се да предложи на малкия Тими Бауън нещо по-съществено от успокоителните таблетки.

Вече се готвеше да натисне съответния код на библиотечния компютър, когато изведнъж му хрумна една мисъл. Като помисли малко, той щракна с пръсти и кодира компютъра за свършено друга информация.

След внимателно изучаване на материалите на четири различни езика, разбира се, преведени от компютъра, докторът си поръча чашка кафе и бавно я изпи.

— А защо всъщност да не е така? — каза той в пространството. — В такова отчаяно положение трябва да се опитат всички средства!

И докторът включи апарата. Да се добере до необходимия му абонат се оказа не чак толкова просто и се наложи да преодолее бариерата от предварителни въпроси и обяснения. Чак след това на екрана се появи лицето на Блаз. Той изглеждаше още по-уморен.

— Ето ви и вас, доктор Мински — въздъхна той. — Извинете, но нямам буквално нито секунда свободно време. Положението се влошава катастрофално!

— Зная! — изръмжа доктор Мински. — Прочетох! Отговорете ми бързо на един въпрос. Вашите канали за връзка не са ли подложени напоследък на големи претоварвания?

— Претоварвания? Не, разбира се... имам предвид, че не е имало никакви аварии или нарушения в работния режим. Ако някой възел би се претоварил и излязъл от строя, ние веднага щяхме да отстраним повредата.

— Но нали количеството на пропусканите от вас сигнали е нараснало? Може би дори е нараснало много?

— И още как! Спътникът бръмчи като пчелен кошер!

— Значи сте близо до режима на максималното натоварване?

Блаз изглеждаше озадачен.

— Естествено, да...

— Щом е така, моля ви веднага да изпратите някой за мен. Изглежда, ще мога да намеря ключа за решаването на проблема. А дотогава пресортирайте по степен на важност съобщенията, които постъпват при вас. Някои от тях вероятно могат да потърпят час или два — не ги препращайте и натоварването на съоръженията веднага ще намалее.

Блаз внимателно гледаше към него от екрана. Накрая въздъхна и вдигна рамене.

— Добре, в края на краищата е все едно: и за едно, и за седем прегрешения присъдата е една!

— А продължавате ли да получавате тайнствените послания? — запита доктор Мински.

— Да, дявол да ги вземе! След нашия сутрешен разговор засякохме още тринадесет парчета.

— Направете каквото ви казах и ще видите, че няма да съм успял още да стигна до вашия спътник и съобщенията ще престанат. — Но в себе си предпазливо добави: — Най-малкото трябва да спрат...

Пътешествието започна в космопристанището „Гудуин Сендз“ и съвсем не беше тежко. Младият офицер от Въздушно-космическите сили, който го съпровождаше от Земята, явно беше смутен — всеки момент ще се разгори най-голямата междупланетна криза, а го карат да изпълнява такова глупаво поръчение!

Дишайки тежко, след необичайното маневриране при състояние на безтегловност, докторът последва офицера от стиковъчната камера в приемната камера на станцията, в която въртенето създаваше илюзия за нормална гравитация. Флуоресцентните лампи светеха с ярка и твърда светлина. Докторът се почувствува някак не на мястото си. А и къде изчезна придружаващият го офицер? В този момент вратата се откряна и се появи Блаз. Той изглеждаше така, сякаш върху раменете му се е струпало цялото бреме на вековете.

— Доктор Мински — стисна той ръката на доктора без особен ентузиазъм, — моля ви, елате с мен. Наредено ми е да ви отведа направо при мистър Мариво, шефа на Станцията, и ние трябва да му обясним защо съм ви поканил тук. При това обяснението трябва да бъде обосновано и разумно. Струва ми се, че аз се поуевлякох! За вашия полет ми представиха огромна сметка!

— Искате да кажете, че вашите шефове не са приели предложението ми сериозно? — възкликна поразен докторът.

— Сериозно? Вие се шегувате.

— Но поне намалиха ли натоварването върху вашите компютри?

— Чрез сортиране сигналите по степен на важност? Дори и не са помислили за това. За цялата си история спътникът не е пропускал толкова количество сигнали както днес. В това няма нищо изненадващо — та нали всяка минута може да избухне междупланетна криза?

— Да, разбира се, че ще избухне, ако продължавате в същия дух! — кипна докторът. — А нелепите послания още ли се получават?

— Да, но вече не само до Земята, но и до Марс, Йо, Церера, въобще почти до всички планети! Със стотици!

— Тогава водете ме при този ваш Мариво, и то по-бързо!

Когато Блаз и доктор Мински влязоха в кабинета, Мариво разговаряше едновременно по три телефона. Той направи на влезлите сърдит знак с ръка да не му пречат, докато не свърши разговора.

— Да, генерале! — викаше той в микрофона. — Заповедта ще бъде издадена веднага! Съгласен съм, не е възможно да се търпи

повече. На Марс съвсем са се побъркали! Поведението им е непростимо!

— Обвинявате колонистите на Марс, а за всичко сте виновни вие самите! — развика се внезапно доктор Мински, пристъпи напред и предизвикателно се спря пред Мариво.

За миг той се вцепени.

— А кой сте вие, дявол да го вземе? — запитва той.

— Сър, това е доктор Мински от Лондон — с разтреперан глас обясни Блаз. — Вие си спомняте, че аз...

— Аха, виж ти. Помня — Мариво се облегна в креслото си и в гласа му се появи ръмжащите тонове на тигър, забелязал апетитна антилопа. — Доктор по какво, извинете? По медицина, ако не бъркам? И твърдите, че на вас ви е известна причината за кризата?

— Мисля, че да. Вие сте струпали тук маса най-сложно оборудване, имащо способността, така да се каже, да мисли самостоятелно и ето че сега му се налага да преработва безпрецедентно количество сигнали...

— Какво странно има в това, след като сме на ръба на войната! — избухна Мариво.

— Да, но това положение се създаде, след като президентът на Марс беше изкаран извън себе си! И той може да бъде разбран и извинен. Чакайте! — доктор Мински вдигна широката си длан, сякаш се опитваше да задържи Мариво в креслото. — Вие нали не успяхте да откриете източника на посланията, които изкараха от кожата му президента?

— Ами да — Мариво облиза устни. — Но в това няма нищо необикновено — съществуват известни... хм... официални канали, до които ние нямаме достъп. Необикновеното е друго...

— Голямото количество неизвестно откъде взели се послания, нямащи никакво отношение към правителството? Ясно, ясно. Значи някакви секретни дипломатически съобщения преминават през вашата система постоянно. Очевидно те са кодирани... или шифровани? — полуусмихнат, той се обърна към Блаз.

— Разбира се, та нали са секретни.

— А вашето компютърно устройство разбира ли тези кодове и шифри?

— Да, струва ми се, може да се каже, че компютърът ги разбира.

— Което значи, че съдържанието на шифрованите системи е известно на компютъра, а на вас не е. На вас ви е известно само количеството на предаваните сигнали.

Мариво кимна.

— Сега, когато аз влязох — продължи Мински, — вие разговаряхте с генерала. В случай на подобна криза военните вероятно имат, както те го казват, планове за извънредно положение?

— Разбира се!

— А как смятате, кодираните съобщения, предавани напоследък в огромно количество, могат ли да бъдат по някакъв начин свързани с тези планове, например с отбраната на Земята в случай на нападение от Космоса?

— Естествено! И ако войната наистина започне, те ще нанесат своя първи удар именно тук, ще ударят по спътника, на който се намираме ние с вас! А аз вместо да подготвям Станцията за аварийна евакуация, седя и слушам един изкуфял старец!

— Между другото, аз още не съм свършил! За последен път ви повтарям, че за кризата сте виновни самите вие! Та нали вие сте шефът! Именно заради това точно вие сте виновен!

Като разтвори пръсти, той почука с тях по края на бюрото.

— Сънувате ли понякога, мистър Мариво? — неочаквано запита докторът.

— Какво общо имат тук сънищата?

— Точно те имат нещо общо! Нима не сте забелязали в тези загадъчни послания една особеност? В тях образите сякаш са взети от някакви съновидения! Не сте ли забелязали, Блаз? — обърна се той към младия човек. — Дайте няколко примера и може би вашият шеф ще ме разбере.

Изплашен и изненадан, но готов да се хване за всяка сламка, Блаз притвори очи, мъчейки се да си спомни.

— Ами например в едно от тях ставаше дума за космически кораб на дъното на морето, пред чиито илюминатори плуват риби. В друго — за скелет, танцуващ джига, и още едно — за голям воден часовник, който вместо „тик-так“ прави „кап-кап“...

— Стига с тези идиотски глупости! — избухна Мариво. — Ще ме принудите да извикам охраната и да ви изхвърля оттук!

— Както постъпиха със земния посланик на Марс — добави доктор Мински. — Държите се невероятно глупаво, а изходът е толкова прост — необходимо е да се намали количеството на пропусканите сигнали и нищо повече. След няколко часа положението ще се нормализира.

— Вие не сте с всичкия си!

— Не е вярно! — Блаз щракна с пръсти. Той сякаш беше озарен от прозрение. — Разбрах го накъде бие!

— Тогава говорете, само че без много приказки — заповяда Мариво.

— Добре, сър! Ние твърдим навсякъде, че нашите компютри са толкова съвършени, че всъщност могат да мислят самостоятелно. Но нима сме се замисляли какво може да значи това? Това значи, че те съставят сами за себе си програмата и сами себе си инструктират. Ние само ги монтираме и включваме, а по-нататък само от време на време осъществяваме текущ ремонт. Компютрите не са длъжни да казват какво правят с получените съобщения. Те сами прочитат адреса, разработват маршрута и предават съобщенията и дори поправят възможните грешки, които могат да се появят поради такива фактори като звездния радиосум.

Доктор Мински сияеше.

— Точно така, както правим самите ние — каза той. — Откровено казано, тази мисъл ми подсказа едно малко момче, което днес ми беше пациент. Мистър Мариво! На вас вероятно ви е известно, че по време на сън събитията на изминалия ден сякаш се класират и разпределят по съответните ъгълчета на нашата памет. Понякога се случва така, че едно събитие, на което ние в първия момент не сме придали голямо значение, може да съдържа в себе си силен емоционален заряд. И мозъкът не винаги успява да „разпредели“ точно такава събитие. В този случай човек на сутринта помни добре сънуваното от него. А ако пък сънят е много страшен, той дори може да ви събуди през нощта и това означава, че ви мъчи кошмар. Сега нека вземем вашите компютри, които са твърде съвършени машини. Те получават постоянно информация от десетина различни свята и очевидно също трябва да осъществяват едно своеобразно класиране, като отделят нужното от ненужното, да речем, с оглед преразглеждането на собствените инструкции — та нали тези

инструкции са длъжни да съответствуват на конкретно поставената задача?

— Разбира се! Компютрите изпълняват такава работа самостоятелно вече от двадесет години. — Мариво машинално приглади косите си. — За целта на тях им се дава тъй нареченото „време на задържане“ — и за това време те отстраняват от своите вериги вече ненужните инструкции.

— Време за задържане? А това някаква постоянна величина ли е? И кой я е определил? Вероятно производителите на съоръженията?

— Разбира се. В ръководството по експлоатацията са посочени границите, които не трябва да се надвишават.

— Аха! — доктор Мински се наклони напред. — Ето, както ми се струва, открихме причината за всичко! Искате да кажете, че съществуват граници, които не могат да се превишават при обикновени обстоятелства?

— Вие сте прав! — Блаз вече беше разбрал всичко. Той направи няколко крачки напред и спря пред шефа си. — Сър, докторът е напълно прав. Ние ще изтървем нещо, което е ужасно очевидно. Веднага щом се появиха първите признаци за кризата, броят на официалните шифровани сигнали се увеличи, нали? Вие сам наскоро казахте, че в случай на война на едно от първите нападения ще бъде подложен именно нашият спътник. А нали компютърът разбира кодирани съобщения, той е длъжен да ги разбира, иначе как би могъл да се убеди, че смущенията не влияят върху верността на предаваната от него информация? И ето че той е разбрал от каква опасност е заплашен. Ако се отчете и това, че в същото време на него му се е наложило да работи в режим на максимално натоварване, появата на странните съобщения вече не изглежда толкова противоестествена.

— Вие сте един способен млад човек — одобрително каза доктор Мински. — Компютърът е разбрал, че неговото съществуване се намира под угроза. Неговото обикновено време за сън е необходимо да се увеличи... — докторът изсумтя и веднага се поправи. — Искан да кажа, да се увеличи обикновеното време за задържане, защото иначе компютърът не успява да разбере смисъла на предаваните от него кодирани съобщения. С други думи, сега вашият компютър страда от халюцинациите, от каквито страда и човек, ако в продължение на

няколко дни няма възможност да си отспи както трябва. А за да разсортирова и оцени тревожните съобщения, свързани с неговата собствена безопасност, на компютъра очевидно е оставало само едно — да използва веригите, предназначени за подновяване на инструкциите и за преразглеждане на своята собствена програма. Така компютърът е заболял от истинско възпаление на мозъка!

Настъпи дълга пауза. Внезапно Мариво се хвърли към телефоните и започна с отсечен глас да дава заповеди, да се закрийт всички връзки по междупланетните линии, да се предават само най-важните кодирани съобщения, обърна се към военните и дипломатическите власти с молба да преразгледат създалата се ситуация с оглед предположението, че съобщението, предизвикало гнева на президента на Марс, е резултат на грешка на компютъра...

Като издърпа доктор Мински встрани, Блаз горещо му стисна ръката.

— Докторе! — възкликна той — не знам как сте успели да стигнете до всичко това — та нали на нас, тук на самото място не ни хрумна нищо такова в главата, — но съм сигурен, че вашата версия ще се потвърди и затова... безкрайно ви благодаря. Ще ви каже благодаря и целият свят, ще видите.

Изведнъж лицето на доктор Мински стана сурово.

— Някога отнасял ли се е животът с вас жестоко? — запита той.

Блаз замига неразбиращо.

— Тази сутрин в приемния ми час доведоха едно момченце, което също е мъчено от кошмари и то не можа да ми обясни защо. Та това е разбираемо — то е получило психическа травма, бидейки още съвсем малко.

— Не е могло да ви обясни... — замислено повтори Блаз.

— Именно. Това не е можел да стори и вашият компютър. Той няма възможност да сподели с вас мислите си и изведнъж от едно кодирано официално съобщение разбира, че го заплашва нападение и унищожаване — доктор Мински вдигна рамене. — При подобно положение кой няма да започне да сънува кошмари?

Публикувано в списане „Наука и техника“, брой 3-4/1978 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.